

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

דף שיח: בין מסורת לחידוש

*תוכני הפעילות מיועדים לצורכי הדרכה והוראה בלבד, ואין לעשות בהם כל שימוש אחר מעבר לשימוש זה

בוקר טוב! הציגו את עצמכם ותארו מסורת משפחתית שלכם.

שאלות לדיון:

- מאיפה נוצרו המסורות המשפחתיות שעליהן שמענו? האם הן ייחודיות למשפחה? האם הן עוברות מדור לדור? האם הן משמשות סימן היכר למשפחה מסוימת?
- האם להערכתכם המסורות שהוצגו בסבב יישמרו או ייעלמו? האם הן יישארו במסגרת המשפחתית או שאולי יתפשטו ויעברו הלאה לקבוצות נוספות?
- מהי למעשה מסורת? איך היא נוצרת ומהם מקורותיה?
- האם חשוב שתהיה מסורת ותישמר? מדוע?

כעת נקרא יחד מכתב שכתב דוד אומנסקי מקיבוץ גניגר לביאליק ב-1930

מכתב זה מבטא תהייה ומבוכה של הדור אשר השליך מאחוריו גוו את דפוסי החגים הדתיים-מסורתיים, חש בריקנות ומבקש מהמשורר הלאומי לסייע לו לצקת למען הדורות הבאים דפוסי חג חליפיים.

"...הרי ברי לך (ברור לך) שבמוֹרָדְנוּ נגד הדתיות בחו"ל השלכנו מאחורינו את הלבוש, הצורה החיצונית של החגים, לא הרגשנו שיחד עם זאת ניטלה השכינה מעל החג. בוטלה החגיגות ונשארה ריקנות.

בחו"ל, במלחמתנו עם הסביבה הדתית הרודפת אותנו, לא הרגשנו בכך, אולם פה בבואנו ליצור חיים חדשים על בסיס חדש עלינו ליצור גם חגים חדשים.

חגים שיהיו בעלי תוכן עשיר וערך קיים לפחות לזמן חיותנו.

השֶׁאֲרָת הרוח, התרוממות הנפש נחוצה גם לנו ואין דרך אחרת מאשר החייאת החגים. וזה ישמש יסוד ובסיס גם לדור הבא אחרינו ואשר ילמד מאתנו". (ד' אדר תר"ץ)

ולהלן תשובתו של ביאליק לדוד אומנסקי:

"את החגים אין בודים מן הלב [...] אפשר ל"נסח" ול"סגן" קצת את החגים, אבל לא לברוא יש מאין. החג הוא ענין של יצירה קיבוצית, שמשתתפים בה כוחות ויסודות מרובים ושונים: הדת, המסורת, ההיסטוריה, האומנות, הטבע וכו' וכו', וכשם שאין כותבים שירים טובים על פי הזמנה והדרכה או על ידי שליח, כך אי אפשר להזמין חג או טכס של חג. החגיגות הנאמנה יוצאת מן הלב ובאה לעולם ברוח הקודש [...] עצתי האחת היא:

"חוגו את חגי אבותכם והוסיפו עליהם קצת משלכם לפי כוחכם ולפי טעמכם ולפי מסיבתכם. העיקר שתעשו את הכל באמונה ומתוך הרגשה חיה וצורך נפשי, ואל תתחכמו הרבה. אבותינו לא נמאסו עליהם שבתותיהם ומועדיהם, אף על פי שחזרו עליהם כל ימי חייהם כמה וכמה פעמים בנוסח אחד. הם מצאו בהם כל פעם טעם חדש ואֶתְעוּרֹתא [=התעוררות] חדשה. ויודע אתה מפני מה? מפני

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שהיתה בהם לחלוחית וברכת החג שכנה בנפשם. אלה שאינם מוצאים טעם בחגים ובמועדים, סימן שנפשם ריקה ותוכם חול, ולאלה אין תקנה".

בכבוד רב ובברכת החג הקרוב,

ביאליק

שאלות לדיון:

- ◀ האם חשוב לך לחיות במשפחה/קהילה/סביבה שיש בהן מסורות משותפות?
- ◀ האם אפשר לקיים מסורת ללא אמונה?
- ◀ האם אפשר לייצר מסורת? איך?
- ◀ על מה תישען מסורת חדשה?

מיום העצמאות לחג העצמאות / יוסף קלוזנר

"... יום-העצמאות צריך ליהפך לחג-העצמאות.
יום אחד בשנה צריך שיהיה לאומה במדינתה יום של חג באמת. בו, ביום אחד ויחיד זה, הקיטרוג צריך להשתק, והביקורת החריפה צריכה לפסוק. ודאי, גם יום זה צריך להיות יום של חשבון הנפש, אבל צריך החשבון להיות אחר: הוא צריך להיות חשבון של מה שהושג, של מה שנשתנה לטוב בכלל ושל מה שניתקן ונשתכלל בשנה האחרונה בפרט. יום אחד בשנה זו, יומו של חג-העצמאות, צריך להביא בפני העם את החשבון של הפסיעות הגדולות והקטנות שפסעה המדינה לקראת אותן המטרות של התרחבות, התקדמות והתעלות, שהציג החזון הלאומי לעצמו בשאר שלוש מאות שישים וארבע ימות השנה.

"... לא הכל ירוד ומנוון. יש גם הרבה שתילים רכים, שיכולים לגדול ולהיות לגפנים אדירות.
"ומכאן התביעה שיום-העצמאות ייהפך לחג-העצמאות. חג שבו נביא חשבון לא רק למה שאנחנו חסרים אלא גם למה שהשגנו.

"... צריך יום-העצמאות להיפך ליום הנחמה ועליית הנשמה – לחג-העצמאות. ואז יידע ישראל להעריך את המאורע של התקומה המדינית והרוחנית בכל גדלותו ותפארתו. אז תשוב השמחה למעונותינו והגוי כולו ירגיש בכל נימי-נפשו את דברי הכתוב הנהדר שבאחד ממזמורי ההלל:
'זה היום עשה ה' - נגילה ונשמחה בו'."

שאלות לדיון:

- ◀ האם אכן התפתחות מסורת והתבססותה היא עניין של שנים, ויציקת תוכן ליום העצמאות, מעבר למנגלים, היא עניין של זמן?
- ◀ ט"ו בשבט מדגים בתולדותיו כיצד צומחת ומתפתחת מסורת תרבותית חיה ומתחדשת. חג שהפך ממועד חקלאי טכני, דרך ציון האהבה לארץ ישראל בגלות, יישוב הארץ, נטיות

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

- והפרחת השממה, לחג המסמל את שמירת טבע.
- האם נכון לצקת תכנים חדשים לחגים ובכך לשנות לפחות חלקית את המסורת?
- האם שינוי המסורת והתאמתה לרוח התקופה אפשרי יותר בחגים חילוניים כמו ט"ו בשבט ויום העצמאות? ◀
- ומה באשר למנהגים מסורתיים כמו בר מצווה, חתונה...? ◀